
KUNST EN CULTUUR IN DE BIBLIOTHEEK

Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 27 juli 2023

Kunst en cultuur behoren tot de kernfuncties van de bibliotheek. Daarom organiseren bijna alle bibliotheken jaarlijks een veelheid aan activiteiten op dit gebied. Steeds meer bibliotheekorganisaties delen zelfs een pand met een culturele instelling in een multifunctionele accommodatie (MFA). Uit onderzoek blijkt dat bezoekers deze culturele functie en bijbehorende activiteiten zeer waarderen.

Kunst en cultuur als kernfunctie

De in 2015 wettelijk vastgelegde kernfuncties worden al sinds 2005 door de meeste lokale bibliotheken ingevuld. Zij volgen daarmee de [Richtlijn voor basisbibliotheken](#), die is opgesteld door de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) en Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) (VOB & VNG, 2005). Ook de Wsob-kernfunctie die verplicht mensen te laten kennismaken met kunst en cultuur valt daaronder. De VOB en de VNG gaven aanknopingspunten voor de invulling van de functie, zoals het beheren en beschikbaar stellen van belangwekkende collecties en het aansluiten bij (lokale) culturele tradities. Daarnaast kunnen bibliotheken samenwerken met andere culturele instellingen, bijvoorbeeld door achtergrondinformatie te geven over museale presentaties, tentoonstellingen of muziek- en toneeluitvoeringen. Verder is de bibliotheek als verbindende factor tussen professionele kunst en amateurkunst genoemd. Zo kunnen bibliotheken lezingen organiseren en dienstverlening bieden, zoals programma-informatie en kaartverkoop.



Magnify!

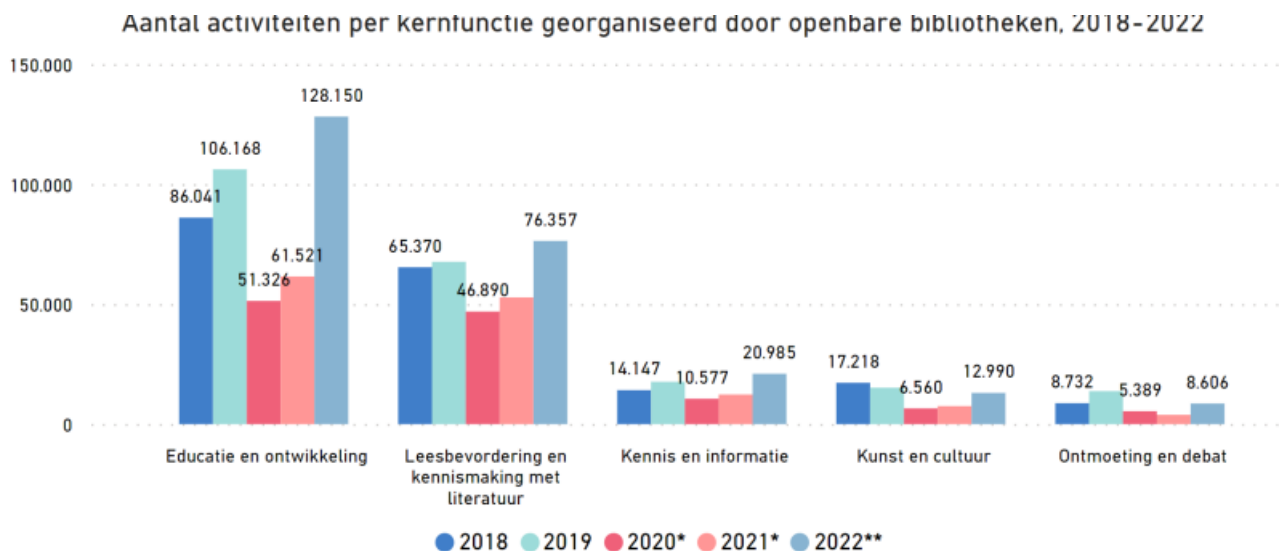
Bibliotheek onderdeel van lokale culturele infrastructuur

Bibliotheken hebben een rol in de (lokale) culturele infrastructuur. Daarvan maken bijvoorbeeld het onderwijs, musea, archieven, kunstuitleen, schouwburg en filmzaal onderdeel uit. Bibliotheken dragen bij aan die structuur met hun collectie op het vlak van kunst, cultuur en erfgoed. Daarnaast ondersteunen en faciliteren bibliotheken culturele manifestaties en organiseren zij zelf culturele evenementen, zoals tentoonstellingen en concerten. Bibliotheken organiseren lezingen van schrijvers en literaire leesclubs om daarmee het lezen van literatuur te stimuleren. Soms gebeurt dit in samenwerking met lokale boekhandels (VOB & VNG, 2005). Op die manier maken bibliotheken cultuuruitingen voor een breed publiek toegankelijk. Dat sluit ook aan bij de verantwoordelijkheden van de bibliotheek volgens de visie van de Raad voor Cultuur, zoals weergegeven in de Agenda Cultuur 2017-2020 en verder (Raad voor Cultuur, 2015), en de commissie Cohen, die de bibliotheek omschrijft als een 'moderne sociaal-culturele marktplaats, het kloppend hart van de gemeenschap' (Cohen, 2014). In het cultuurbeleid voor 2021 en verder wordt bovendien ingezet op lokale proeftuinen, waarin gemeenten en provincies samenwerken met plaatselijke organisaties om het cultureel talent van Nederlanders te verstevigen. Dit past goed bij de hedendaagse rol van de bibliotheek, die middels makerplaatsen en samenwerkingen met scholen en volksuniversiteiten inzet op actief leren en ontwikkelen (Ministerie van OCW, 2019).

Bijna dertienduizend culturele activiteiten

In de praktijk bieden de bibliotheken diversiteit in de georganiseerde activiteiten. Bibliotheken rapporteren jaarlijks welke activiteiten bijdragen aan de invulling van de verschillende kernfuncties. De resultaten tonen een duidelijke prioritering. In 2022 lag het zwaartepunt voornamelijk bij de kernfuncties educatie en ontwikkeling (52%) en leesbevordering en kennismaking en met literatuur

(31%). Het aandeel activiteiten rondom kunst en cultuur is met 5% van het totaal aantal activiteiten relatief klein, maar dit betreft niettemin een substantieel aantal van 12.990 culturele activiteiten. Dat is een flinke stijging ten opzichte van de coronajaren 2020 en 2021, waarin het aantal culturele activiteiten meer dan halveerde ten opzichte van 2019. In totaal hebben bibliotheken ruim 700 duizend deelnemers aan activiteiten rondom kunst en cultuur geregistreerd wat neerkomt op gemiddeld 54 deelnemers per activiteit (Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023).



Bron: Van de Burgt & Klaren, 2023; CBS, 2023.

* Vanaf 2020 zijn niet alleen fysieke, maar ook activiteiten in andere vorm uitgevraagd.

** Vanaf 2022 is de vraagstelling voor bibliotheken in een gecombineerde instelling aangepast om het aantal activiteiten dat georganiseerd wordt vanuit de bibliotheekfunctie tegen het totaal af te kunnen zetten. Voorheen werd het aantal activiteiten georganiseerd door deze bibliotheken ook specifiek uitgevraagd voor de bibliotheekfunctie, maar was er geen zicht op de verhouding tot het totaal en de totstandkoming van de aantallen.

Kunst en cultuur in bijna alle bibliotheken

Het aandeel activiteiten dat bibliotheken organiseren binnen de kernfunctie kunst en cultuur is met 5% in verhouding relatief klein. Daar staat echter tegenover dat bijna alle bibliotheken activiteiten op het gebied van kunst en cultuur aanbieden. De activiteiten die in 2022 het meest werden georganiseerd zijn cursussen en workshops (bijna 6 duizend) en filmvertoningen (circa 2 duizend) (Van de Burgt & Klaren, 2023).

Bezoekers activiteiten zeer tevreden

Vier op de tien bibliotheekleden bezoekt weleens een activiteit in de bibliotheek. Dit blijkt uit onderzoek van BiebPanel onder bijna 15 duizend bibliotheekleden, verspreid over ruim 80 basisbibliotheken. Zeven op de tien bibliotheekleden die de activiteiten bezoeken, beoordelen deze als (zeer) goed. Activiteiten voor kinderen zijn de meest bekende activiteiten, de helft van de bibliotheekleden weet dat de bibliotheek deze organiseert. Circa drie op de tien leden zijn bekend met activiteiten rondom kunst en cultuur (Probiblio, 2021).

Bezoeker waardeert culturele functie

Uit meerdere onderzoeken naar de maatschappelijke waarde van de bibliotheek blijkt dat bezoekers en bibliotheekleden waarde hechten aan de culturele functie van de bibliotheek. Zo is 63% van de bibliotheekleden van mening dat de bibliotheek ervoor zorgt dat zij van kunst en cultuur kunnen genieten (Probiblio, 2019). Hoewel het aantal georganiseerde activiteiten op het gebied van kunst en cultuur nog relatief klein is, geeft een vrij groot deel van de bezoekers aan door de bibliotheek wel degelijk in contact te worden gebracht met de wereld van kunst en cultuur (39%). Ook zegt men er meer te leren over andere landen, culturen en levensstijlen (38%) en er nieuwe ideeën en meningen op te doen (29%). Deze onderzoeksresultaten tonen een opvallende paradox. Bibliotheekbezoekers maken naar verhouding weinig gebruik van culturele diensten op een ander vlak dan lezen en literatuur. Toch geven ze wel aan veel culturele voordelen te ervaren (Oomes, 2015).

Bibliotheek werkt steeds meer samen met culturele instellingen

Bibliotheken werken al jarenlang het meest samen met gemeenten en basisscholen, maar zoeken ook veelvuldig de samenwerking met culturele instellingen. In 2022 werkte 69% van de bibliotheekorganisaties samen met culturele instellingen. Binnen deze groep wordt het meest samengewerkt met theaters (door 45% van de bibliotheekorganisaties) en musea (36%). Andere culturele instellingen waarmee wordt samengewerkt zijn bijvoorbeeld het filmhuis (26%), archief (20%), kunstuitleen (9%) of bioscoop (5%) (Van de Burgt & Klaren, 2023).

Bibliotheek en cultuur in één organisatie

Daarnaast delen steeds meer bibliotheken een locatie met culturele instellingen na een fusie of vanuit een samenwerking. In totaal zijn 730 bibliotheeklocaties, 57% van alle locaties, in een multifunctionele accommodatie (MFA) ondergebracht. Hiermee hadden negen op de tien bibliotheekorganisaties in 2022 één of meerdere locaties met andere instellingen in een gezamenlijk gebouw ondergebracht. De meeste bibliotheekvestigingen delen het gebouw met maatschappelijk dienstverleners en het primair onderwijs, maar ook kinderopvang, zorginstellingen en theaters zijn vaak in hetzelfde gebouw gevestigd. 16% van de bibliotheekorganisaties deelt niet alleen het gebouw, maar ook zaken als bestuur, financiële en juridische zaken met andere instellingen. De bibliotheken in zo'n multifunctionele organisatie zijn meestal verenigd in die organisatie met cultuurinstellingen, zoals een dans- of muziekschool, poppodium of organisatie rondom kunst- of cultuureducatie. Ook met theaters, bioscopen, musea en VVV's wordt relatief vaak samengewerkt (Van de Burgt & Klaren, 2023).

Samenwerkingsverbanden met culturele instellingen: drie voorbeelden

Forum Groningen

Een bibliotheek, expositieruimtes, meerdere filmzalen, een museum, een Makerslab, Smartlab en meer: in Forum Groningen lopen verschillende culturele functies kriskras door elkaar en versterken ze zo elkaar. Alles hangt samen om mensen de wereld van nu en de mogelijkheden van morgen te laten leren kennen.

Rozet Arnhem

In Arnhem vind je taal, kunst en erfgoed onder één dak. In het Rozet-gebouw zijn onder meer een bibliotheek, een erfgoedcentrum en een volksuniversiteit te vinden. Samen zetten deze

onderdelen zich om Arnhemmers zich een leven lang te laten ontwikkelen en om laaggeletterdheid in de omgeving te bestrijden – niet alleen via lezen, maar ook via kunst en cultuur.

CODA Apeldoorn

Waar CODA voor de een voornamelijk een museum is, is het voor de ander juist een bibliotheek. Dat is ook precies de bedoeling van deze gecombineerde instelling, die probeert om deze verschillende kanten van de organisatie elkaar te laten versterken. Wil je naar aanleiding van de foto-expositie meer weten over fotografie? Dan loop je nog even naar binnen bij de bibliotheek. Prikkelde een boek je juist om meer geïnteresseerd te raken in kunst? Dan is het museum de volgende stop.

Bronnen

- Burgt, A. van de & Klaren,, M. (2023). *Bibliotheekstatistiek 2022*. Den Haag: KB.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023) *Activiteiten bij openbare bibliotheken 2017-2022*.
- Cohen, J. (2014). *Bibliotheek van de toekomst, knooppunt voor kennis, contact en cultuur*. Den Haag: Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB).
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) (2019). *Cultuurbeleid voor 2021 en verder*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- Oomes, M. (2015). *De maatschappelijke waarde van openbare bibliotheken in Nederland*. Den Haag: KB.
- Probiblio (2019). *De maatschappelijke waarde van de Bibliotheek. Rapportage Totaal BiebPanel*. Hoofddorp: Probiblio.
- Probiblio (2021). *BiebPanel Ledenonderzoek 2020*. Hoofddorp: Probiblio.
- Raad voor Cultuur (2015). *Agenda Cultuur 2017-2020 en verder*. Den Haag: Raad voor Cultuur.
- Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) & Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) (2005). *Richtlijn voor basisbibliotheken*. Utrecht & Den Haag: VOB & VNG.